

ПОЗИТИВ

Милован Марчевић

ДЕСЕТ (НЕ)СНИМЉЕНИХ ФОТОГРАФИЈА

СЛИКЕ ИЗ ДЕТИЊСТВА, И ЈОШ НЕКЕ

КОЊИ ДЕДЕ ДУШАНА

У кратким панталонама на Цвитку, дедином неоседланом коњу, држећи у рукама узде, седим ја као шестогодишњак, кога од прве, као и на фотографијама целих школских разреда, препознаје мој четрнаестогодишњи син Гаврило. И Цвитко и ја ухваћени смо из бочног ракурса, коњ у потпуном профилу, готово као изрезан у картону, а ја с лицем у полупрофилу, док гледам у неку, на овој фотографији невидљиву, даљину. У позадини је дедина кућа, испред ње део дворишта, па десно део њиве с крушком црницом и штала у којој се може замислити кобила Лиса како сваки час потковицом једне од предњих ногу удара у земљу, ваљда узнемирена што Цвитка, ево, већ пола сата нема. Цвитко, бео, са сивкастим пегама, без икаквог цвета на челу, вукао је на липицанера, а Лиса беше кобила сјајне смеђе длаке, без промена у тоновима своје боје.

А пре неког времена, можда само две недеље, или два месеца, можда и целу годину пре него што је фотографија дечака на коњу снимљена и израђена, ишли су Лиса и Цвитко, са оним лакшим дединим колима, у сватове, у које се тада, ако су младенци са села, готово искључиво одлазило коњским запрегама. Ех, какви су, причали су деда и отац, Цвитко и Лиса били у сватовима, а и ја као кроз маглу памтим

једно њихово учешће у тој врсти свечаности, још из мога предшколског детињства, када је снимана ова моја фотографија с коњем. Оно што их је препоручивало за сватове беше њихово, нарочито Цвитково, весело пропињање, парадни ход и трк неуобичајен за обичне, тежачке коње.

А после неког времена, можда месец дана, можда пола године, али сигурно не и после целе године од шкљоцаја апарата испред Цвитка и мене, деда је Лису и Цвитка продао једном комшији, с кућом отприлике, један километар удаљеном од своје куће. Беху ти коњи већ у својим позним годинама, а ни деда се више није могао с њима обома носити, па је одлучио да их прода и за део новца купи једног коња. Тај нови коњ, у ствари једна млађа, такође смеђа, кобила стигла је у дедину шталу већ следећег петка. Могао је, разуме се, уместо куповине новог коња продати само једног старог, или Цвитка или Лису, а другог оставити за себе, али их очигледно није хтео раздвајати. Када су цео век провели заједно, нека и оно што им је остало проживе заједно. Могу само да претпостављам да је тако желео и њихов нови власник. Одлазећи у школу, у коју сам ускоро уписан, видео сам их још неколико пута како вуку теретна кола. И чинило ми се да су ме препознавали.

РАСКРШЋЕ

Такве фотографије се ретко свесно праве, ни ја немам неку сличну, ни снимљену на том месту, али и данас када се нађем на том раскршћу, првом с јужне стране родног града, могу прилично јасно да замислим десетогодишњег дечака како, са две књиге у руци, стоји на тротоару, неодлучан којим путем да настави: да ли да продужи право или да скрене лево. Зна једино да пут који води на десну страну није добар правац. Да је снимљена, та би фотографија показивала суштину оне узнемирености која долази из неизвесности исхода једне или друге одлуке, која ће човека, који ће израсти из дечака на фотографији пратити кроз цео досадашњи живот. Разуме се да се таква неизвесност могла показати и на десетинама другачијих фотографских призора и да је неодлучност особина већине разумних људи, али ето, на том месту, на том раскршћу, показивала се неодлучност баш тог дечака, проузрокована једном малом, нимало опасном неизвесношћу.

И опет, можда пети пут, дечак на раскршћу греша и скреће лево, да би, ипак, околним путем, после четврт сата сувишног хода, стигао до зграде у којој је градска библиотека. А само да је продужио право, пред улазом у библиотеку нашао би се за пет минута. Можда још треба додати то да се, поред све своје исфрустрираности због тога што је опет заборавио пут, и поред своје урођене стидљивости, у библиотеци

дечак сваког часа осећао све боље: због тога што ће узети нове књиге за читање и зато што му се библиотекарка, разуме се, с наочарима, страшно допадала. Касније, у осмом разреду, допадала му се и наставница музичког, и због наочара и због њених очију које су своју пуну лепоту откривале када би наочаре скинула.

Можда је из тог лутања до библиотеке настао и онај, често сањан, сан о доласку у сасвим непознат страни град, уз неки неумољиви захтев да се, у околностима потпуног непознавања тог града и језика који се у њему говори, дође до неког баш одређеног циља, и да се при том стигне на време. Срећом, и такви снови најчешће се заврше буђењем. Да није тако, ко зна где бисмо себе нашли ујутро, када се пробудимо.

ШИШАЊЕ

Пред кућом Стевана Бакаја, Украјинца и суботара, на столици без наслона (*шијокрли*, како су такве столице звали у то време у моме родном крају), затворених очију у тренутку док маказе у руци Стевановог сина Јозефа (наравно, звали су га Јозо, али ћу га ја због Кафкиног Јозефа К. убудуће, а нарочито у овом запису, звати Јозеф) својим резом праве црту косе на челу, тим најважнијим потезом у шишању дечака. Јер тај рез ће одлучити да ли ћу следећих дана и недеља, у ствари, све до следећег шишања, бити задовољан својим изгледом. Ех, та ситница, тај само један покрет маказа од којег зависи да ли ћу бити срећан или несрећан! Шта то кошта фризера, па био и аматер, да буде пажљивији и да ме учини срећним?

Ништа у овом призору, изузимајући маказе, не сугерише неки звук, али у истом том часу, и у минутама пре тога и после тога, у суседном дворишту Јозефов стриц Грегор (да, тако му је заиста било име) и мој отац седе и гласно разговарају, с чокањима ракије на столу од тесаних дасака. Отац ме је довео на шишање код Јозефа и уједно дошао на ракију и разговор код Грегора. Негде у близини је и Јозефова кћерка, само годину дана старија од мене, која се можда зове Љубица и чије лице кришом ловим, желећи да га угледам, а да она то не примети.

На фотографији која је повод ове белешке нема ни Јозефа ни Стевана, ни мог оца, ни Грегора, већ сам на њој само ја, види се – недавно ошишан, с оном цртом косе на челу, овога пута резаном укусо, као и увек преозбиљан и чак са изразом узнемирености на лицу, али не због незадовољства фризуром, већ због фотографисања.

Читао сам, можда тридесет година касније, да је у Београду увређени клијент неког берберица када је са шишања стигао кући и погледао се у огледалу, био толико незадовољан својом фризуром да се од-

мах вратио у берберницу и берберина нокаутирао. Дакле, фризери и бербери, пазите шта радите и како користите маказе! Истина, има и горих ствари. Негде у Италији, читао сам и то, неки је биоскопски гледалац пуцао из пиштоља у човека испред себе само због тога што овај, ни после неколико молби, а онда и захтева, није хтео да помери мало главу у страну. Било би занимљиво знати који се филм давао те вечери у том биоскопу, у Италији.

ДВОРИШТЕ

Када би двориште било галерија, а зашто то не би и било (није то тешко замислити), поредао бих по њему статичке и динамичке призоре из свога најранијег детињства, а и из неких познијих година, јер у то двориште, двориште мога деде, долазио сам као у свој најдражи и најсуверенији посед. И сада, када одем у родни град, један од мојих главних циљева је то двориште са оронулом дедовом кућом, у којој, нажалост одавно нико не живи. Ту изложбу чинили би, између осталих, и ови експонати и призори:

Трава: На тој фотографији великог формата нема ничега осим траве и тараба, али се двориште из којег та трава расте, грешком фотографске технике, види као добар комад неког предела наше планете, толико заобљеног да се тарабе и не виде целе, већ само њихова горња половина. Не би се видео ни цео човек да је ушао у кадар, већ би као неки Хиперборејац (те тарабе граниче северну страну дворишта, на којој је и улазна капија) махао као да долази иза хоризонта. Тако га је једном, неким чудом, ухватио један стари руски, а чији би, фотографски апарат, као да је фотографкиња Мима, рођака наших северних комшија Бакаја, суботара и тиме Хиперборејца, онако дебељшкаста, лежала потрбушке на трави док је шкљоцала.

Призор за сџолом: Стигли су рођаци из Ваљева, испечено је на ражњу јагње и сада, пре него било ко, па и најмање дете, које сам у том призору управо ја, дохвати кашику, фотографкиња Мима даје упуства ко да се помери, који да се стисну, који да се полуокрену, ко да свој тужни, забринут израз, или, просто, безизраз, замени осмехом. Има за тим столом већ полуипијаних од вишеструког аперитива (разуме се, нико не користи реч *аперитив*, већ синтагму *једна ракица*, с дугоузлазним *и*, а касније *још једна ракица*). Утицај *још једне ракице* видеће се и на фотографијама, када их Мима уради и за недељу, две донесе. Али на једној фотографији то се уопште неће видети, јер ћемо на њој сви бити као леопарди, пошто је снимак прављен у тренутку кад је сунце

синуло кроз облаке а онда и кроз разређено лишће липе која је натклањала сто за којим смо седели ми који смо фотографисани.

Шайор: Рођаци из Ваљева (Попићи и Илићи) стигли су с великим шатором који је постављен уз источну ограду дворишта, између куће и стабла крушке. Ми, деца, из тог шатора нисмо излазили ни дању ни ноћу, јер било је удешено да у њему само ми ноћивамо, и ми, домаћа деца, и наши мали рођаци из Србије. Неколико година после тих наших дворишних камповања, биће и прави индијански вигвами подигнути у близини нашег завичаја, када на Плитвицама буду снимали филмове о Винетуу и Олд Шетрехенду, по романима Карла Маја. У тим филмовима наши сународници, Личани, играће као натуршчици Индијанце, да би после тридесет година заиста постали Индијанци, када их хрватска војска буде протеривала из завичаја.

Преко њарабе: Понешто се види и преко ограде и ено, иза северне тарабе дворишта раширио се у недоглед снег целац, преко ливада, па кроз лугове и преко удаљенијих нешумовитих површина земље, и тако све до Козаре, која је граница нашег ужег завичајног света. Посред њиве укосе просечена је, људским ногама, разуме се, пртина, на којој ено мене како под шареном вуненом капом долазим од тетке. Могао сам да идем и путем, утабаним снегом, али ја сам ударио дијагонално преко њиве кроз снег висок до изнад колена. Јесте то само секунд тога доласка, фотографија, а не покретна слика, али може се ту наслутити свашта, разноразне кретње и радње могле су да претходе том снимљеном трену. Јер, био сам вероватно на јарузи, где сам са другарима очистио снег са леда, клизао се и спуштао се на леђима, без санки дакле, низ падину јаружне обале. Па смо се онда грудвали до изнемоглости, па отишли у неугажен снег и раширених руку и ногу падали на леђа да бисмо у снегу оставили отисак свог тела. И ударали смо петама ципела у млади лед да би се у напрелини показале дугине боје...

И све те слике сада се врте у круг као рингишил у забавном парку, док их ја из овог, будућег времена, гледам.

БИЦИКЛ

Просто је невероватно да ни на једној фотографији у моме поседу, међу онима које су снимљене у детињству и младости, нема ниједног бицикла, а већ смо видели коње и видећемо, ако остане места и времена, и један аутомобил. То двоточкашко превозно средство, чији изум и име не предњаче много испред изума и имена аутомобила, и које је на почетку возио сам ђаво (тако су, негде је писало, видели пр-

ве возаче бицикла), заслужило је, када су моје детињство и младост у питању, не једну, већ најмање пет фотографија.

Тамо, почетком шездесетих, када се све више људи, па и жена, запошљавало, кренула је и ера бициклизације. Бицикл се некако могао и купити, најчешће на кредит, али тежи подухват било је да га научиш возити. Нарочито је тешко било женама, јер су се у обуци вожње бицикла морале најчешће ослонити на помоћ мушкараца. Инструктор је држао гувернал једном, а стражњи део сица другом руком (помало незгодно место када би вожњи обучавао неку удату жену), док би ползница курса обуке у вожњи бицикла, сва устрашена, уздрхтала, загледала у предњи точак, не гледајући далеко испред себе, како јој инструктор сваки час говори да чини, покушавала да истовремено и окреће педале и управља гуверналом, и држи равнотежу и страхује од пада у јарак, и црвени се од стида да ће је неко видети док буде падала. Дешавало се да обука траје недељама, онда је следило стицање рутине, још увек уз падове, огребане лактове, начету главу, искривљен гувернал и блатобран, да би се тек неколико месеци после почетка обуке изашло на пут. Било је и оних који би после неколико недеља узалудне обуке одустали. Али у највећем броју случајева, ко је бицикл набавио, некако је успевао и да научи да га вози.

И нама, приградским момцима у позним разредима основне школе, бицикл је прво постајао најлепши могући сан, а онда једном по једном међу нама и стварност. За разлику од шнајдерки, радница у Кексари и Фабрици целулозе и папира и радница у трговачким радњама (такозваним *земама*), ми школарци сви смо одреда знали да возимо бицикл и пре него што би се родитељи смиловали да га купе. Радостан је био дан када би се у дворишту појавио бицикл, нов или полован, свеједно. Одмах бисмо стали да га гланцамо, па онда и подмазујемо, а сутрадан, поносни и срећни као да седамо у најновији мерцедес, кретали смо на свој први бицилистички одлазак у школу.

Од бицикла смо се тешко одвајали и зими, када би се пут заледио. Било је падова, што у снег, што на лед, а кад смо већ у зимском добу, бициклима смо играли и фудбал, и то баш на леду што би се дебело ухватио на широким јаругама подно наших кућа. Временом бисмо постали мајстори бициклистичке вожње: возили бисмо уназад, без руку (не држећи руке на гуверналу, већ управљајући телом), па на једном точку. На бициклу је било добро имати ретровизор, који се једног дана и појавио на бициклу мога друга Микија Веселиновића, да би се исти Мики после неког времена појавио у школи с бициклом који је уместо гувернала имао волан.

Мој први бицикл био је црвене боје, полован али очуван, стране марке, такозвани женски (без шипке), а купио ми га је отац после одличног завршетка седмог разреда основне школе. Био је ни дечји ни

за одрасле, мени јако леп. Али украли су га већ следећег пролећа, мада сам га ланцем везивао и закључавао за школску ограду. Било ми га је жао, било је и очеве грдње, и морао сам да сачекам јесен да стигне нови бицикл.

Да не бих нешто за ову прилику пропустио, читам у *Опћој енциклопедији* Хрватског лексикографског завода одредницу о бициклу. Па ево неколико корисних података о овом возилу и спорту који је добио име по њему. Назив *бицикл* датира из 1868; својства у сувременој изведби: мала тежина, лако уздржавање и руковање; најстарији претеча: Сиврацов *célérifère* из 1790, у ствари лик животиње, коња, лава и сл. израђен од дрва, постављен на два дрвена котача спојена дрвеном пречком; возач је јахао на тој дрвеној животињи и покретао се одупирањем о тло сад једном сад другом ногом; Карл фон Драис 1818. демонстрирао је у Паризу своју двоколицу, коју су Французи по њему назвали *draisienne* (од дрвета, точак се могао окретати лево десно); погон педалима појавио се између 1813. и 1865; прва бицикличка трка одржана је у једном париском парку 1868, а прва улична 1869, између Париза и Руана. У Београду је 1884. основано Прво српско велосипедско друштво...

ЈАМАМОТО КОЏИ

На тој фотографији стојимо насмејани мој брат од тетке, Миливоје, ја и један Јапанац, и то испред хотела Татра, у центру Братиславе. Јапанцу је име Јамамото Коџи и он је једини припадник јапанског народа којег сам икада упознао, поред Кајоко Јамасаки, коју сам упознао у Београду и која у Београду живи, тако да је рачунам за готово нашу. Радил смо заједно у Братислави на изградњи неког погона Словнафта, једне огромне рафинерије, у време када сам, између одслужења војног рока и студирања, радио у једној великој загребачкој фирми. Био ми је један од шефова, толерантан и љубазан. Није знао ни речи српског језика, као ни ја речи јапанског, али одлично смо се споразумевали, чак смо неколико пута изашли заједно у град, на тартар-бифтек, у друштву рођака Миливоја. Овако насмејан, на фотографији ми, мада од њега знатно млађи, личи на садашњег генералног секретара Уједињених нација Бан Ки Муна, који се такође, чини ми се, стално смеје.

Сам Јамамото Коџи није имао фотоапарат, што је за једног Јапанца, поготову за Јапанца који је изван своје земље, прилично чудно. Али зато јесте увек правио онај наклон који праве Јапанци када се поздрављају пред одлазак, и на овој нашој фотографији снимљеној пред хотелом Татра чини се да ће следећег секунда управо то да учини – да се на-

клони и оде. Пре него што се окрене и оде он ће се, наравно, још најмање три пута наклонити, не склањајући онај свој осмех са лица. И неће то бити наклони из понизности, већ наклони из љубазности и културе.

Када бих знао где си, послао бих ти поздрав, Јамамото Коџи, и можда копију наше заједничке фотографије, снимљене пре више од тридесет година испред хотела Татра, у Братислави. Иако си Јапанац, знам да ту фотографију немаш.

РЕЧ ПО РЕЧ... КЊИЖЕВНА РЕЧ

Гледано из смера оног који је снимао (а ко ли је снимао – зар и у то време наш драги колега, песник Живко Николић?), први здесна седи Никола Вујчић, тада главни уредник, наслоњен десном руком на ћошак свога радног стола, с цигаретом у тој руци, а с левом наслоњеном на наслон столице. До њега, с десне стране, пребацивши ногу преко ноге, седи Мирко Магарашевић, очни лекар, песник, преводилац са енглеског, у рукама држећи раширену *Књижевну реч*, вероватно неки нови, тек изашли број (не види се који је), читајући је кроз наочаре, чија су стакла, онако како се виде на фотографији, затамњена као да су у питању сунчанице. Косо иза г. Магарашевића, с једном руком на наслону његове столице, стоји Бранка Глишковић, задужена у то време за претплату и пласман листа. Испред Бранке, укосно и удесно, седи Рајко Лукач, песник и мој земљак из ширег завичаја, а испред Рајка, али опет мало десно, десном подлактицом наслоњен на свој сто, седим лично ја, тада секретар и уредник за поезију у легендарном листу. Испред мене је један бели телефонски апарат, поред њега, према Николи, кутија цигарета (можда лорд), упаљач и оловка, а између апарата и мене, такође на површини стола, кутија плавог ронхила, бела хемијска оловка, непосредно испред мене и неки часопис (могао би бити Градац), испред часописа табак папира који би могао бити и нечији рукопис, поред тог папира нешто што би могло бити пепељара у форми која подсећа на чамац, али урађена од неког црног камена, исцртаног неким шарама.

Иза свих нас преко зида је сталажа са паковањима *Књижевне речи*, а на једној полици и повезана годишња листа. Иза Николиних леђа на зиду је плакат на којем се, ако се пажљиво погледа и из таме полузаборава призове, може прочитати:

РЕЧ ПО РЕЧ

ТРИСТОТА

КЊИЖЕВНА РЕЧ.

У Маршала Тита 16, у 16 квадрата подељених у две неугледне просторије, претрпане разноврсним папирима и неупареним намештајем,

пребивала је, како су многи тада мислили и говорили, легенда српске, југословенске, а бога ми и европске књижевне периодике 70-их, 80-их и почетка 90-их година прошлог века и миленијума. Била је то једна од најважнијих књижевних тачака моје, још млађих, па и старијих генерација писаца, не само српских и београдских. Ко све није објављивао у *К. речи*, докле све није стизала и није читана!? То су и мени најдраже године књижевног живота у Београду, не само због тога што сам тада био знатно млађи, већ и због оног подстицајног дружења са колегама и пријатељима уредницима, са сарадницима и читаоцима.

И ко је све свраћао на ту адресу: готово цели продемократски корпус српских интелектуалаца 80-тих година, потоњи оснивачи највећих партија, будући председници државе и влада, министри, хашки затвореници, али и један овлашћени (са сертификатом) узгајивач орлова (тако се представио), један са понудом качице сира само да му се објави песма, Жика Обретковић чијој се поезији дивио лично Ранко Маринковић... И све то у 16 квадрата.

А у том јубиларном, 300-ом броју, изашлом у мају 1987. године, на насловној страни је песма Ивана В. Лалића *Voyage philosophique* и цртеж Радомира Рељића, а унутра песме, приче, есеји, интервјуи... Раде-та Шербечије, Косте Чавошког, Миодрага Поповића, Осипа Манделштама, Борислава Михајловића Михиза, Рајка Петрова Нога, Милка Валента, Антонија Исаковића, Игора Торкара, Свена Густавсона, Кирила Тарановског, Ане Ахматове, Франсиса Понжа, Александра Тишме, Чарлса Симића, Јована Христића, Јозефа Шкворецког, Јована Ђирилова, Милоша Комадине, Матије Бећковића, Мирослава Егерића, Зорана Константиновића, Љубомира Симовића, Георга Бихнера, Милосава Тешића, Светислава Басаре, Павла Угринова, Филипа Давида, Ивана Аралице, Слободана Селенића, Стевана Тонтића, Музе Павлове, Николаја Гумиљова, Александра Дерока, Новице Петковића, Невена Јурице, Мирослава Тохолја, Давида Албахарија, Давора Сламнига, Антонија Табукија, Бранка Чучка, Шарла Бодлера, Данета Зајца, Борислава Пекића, Душана Вукајловића, Анке Жагар, Алеша Дебељака, Габријела Гарсије Маркеса, Енки Билала, Миодрага Станисављевића, Изета Сарајлића, и још десетине других старијих и млађих аутора, све до 80. стране, колико је тај јубиларни број имао.

УЛИЦА СТО КОРАКА

Неко ме је фотографисао на самом улазу у улицу Милутина Бојића, између два крила оног паркића, распоређена лево и десно од почетка ове улице. У тој улици, која почиње од улице у којој живим 23 године, је лепа зграда Задужбине Иве Андрића, а мени је занимљива

и по томе што је на другом, стражњем своме крају затворена старом, високом оградом од кованог гвожђа, тако да спада у ретке следе улице у Београду, а можда је једина која се завршава тако – оградом од кованог гвожђа. Волим да прођем, у ствари да уђем (јер, проћи се не може) у ту улицу, и често сам у њу улазио, бар до њене средине, до Задужбине Иве Андрића, одлазећи на књижевне манифестације које се тамо одржавају, на доделе Андрићевих награда или на састанке Управе ПЕН-а.

Фотографија на којој стојим на почетку ове улице није, што се тиче мога присуства на њој, ни по чему значајна: у летњој сам одећи, са светлом кошуљом до средине подлактица заврнутих рукава, са оним напетим изразом лица које се јавља у очекивању када ће да шкљоцне апарат, као да се очекује да пукне пушка. (Можда би то требало испитати: упоредити снимање и стрелаше, или бар упоредити изразе лица оних које стрелашу и оних које снимају). Занимљивија је на тој фотографији улица Милутина Бојића, на којој се Андрићева задужбина баш и не види добро, али се у даљини види она гвоздена ограда.

О улици Милутина Бојића написао сам кратку причу, или боље рећи песму у прози, ритмичку кратку прозу, објављену касније у књизи *Мој Холивуд*. Ова прича не представља баш реалистички опис простора, тј. улице о којој је реч, али најбоље говори оно што је та улица у једном тренутку представљала у мојој књижевној свести. Чини ми се, као садашњем читаоцу, да у том кратком запису има неке поовске тајанствености и слутње... Није ми једино јасно зашто сам у њега унео нијансу хорора. Ево тог текста, без краћења.

Никада не закорачих у њу, у ту улицу од само сто корака, у тај слепи аван, светао само кад у његовој унутрашњости сунце засја. Гледајући с почетка, назиремо прозорска окна и француске балконе на њеном завршетку, што над улицом бдију као неко стооко чудовиште са дванаест уста. Испред чеоне зграде као опаки стражари стоје копља ограде и капије од кованог гвожђа. Кажу да они који из незнања ноћу закораче у ту улицу, чују њене станаре како уздишу и проговарају из сна. Зато је сви избегавају. Нема ни разлога да се у њу улази, кажу, осим можда да би се из близине видела она окна и француски балкони, копља ограде и капија од кованог гвожђа. Да ли је та знатижеља довољан разлог за сто корака? И ко уопште некога познаје из те улице да би у њу улазио, да би неког у њој посећивао? Опет, прича се да они који тамо станују не чују ноћу оне уздахе, а да преко дана из отворених прозора допире весели кућни жамор, и још више из две ресторanske баште увек препуне станара Улице сто корака. Неко ће поминути и неке занимљивости, рецимо да на једном од прозора у великој крлетци стоји велики папагај који сваког пролазника поздравља осло-

вљавајући га именом. Или телескоп на тераси прекопута, кроз који и кад је ведро и кад је облачно неко гледа небеса и звезде. Али како ми који с њеног почетка понекад посматрамо никада никога не чујемо и не видимо у тој улици?

ФОТОГРАФСКИ ХОЛИВУД

У књизи *Мој Холивуд*, збирци баш кратких (у просеку од једне и по стране), делом концептуалистички рађених прича, може се наћи и прича Мој Холивуд, у којој набрајам неке људе које познајем или се могу срести у Београду, а који личе на холивудске, и не само холивудске, глумачке звезде. Један од изворника Мога Холивуда је и фотографски Холивуд, чије фотографије упоређујем са ликовима својих пријатеља и познаника, па и непознатих људи које сам релативно често виђао. Па, ево, да откријем неке од стварних личности које, бар мени, личе на холивудске и нехоливудске звезде. Разуме се да није увек била важна физичка сличност, већ и сличност по карактеру, понашању, неком гесту...

Дакле, Кирк Даглас је библиограф Радисав Мића Цајић, Џек Николсон је Светислав Басара, Хемфри Богарт је мој таст Момчило који на фотографијама из млађих година личи на Богарта више од самог Богарта, Ким Бесинџер је једна млада, плава, прелепа, љупка итд. Београђанка која је једном залутала у месницу близу Палилулске пијаце, баш у време када сам и ја тамо свратио. У тој месници ради човек који страшно наликује на Харвија Кајтела, док је Марлон Брандо из Мога Холивуда мој зет Раде, муж моје старије сестре, али ког сам за ову прилику довео у Београд и пустио (у причи) да се сваки дан успиње Палмотићевом улицом. Кућу са соларним колекторима има у Липама код Смедерева Добривоје Станојевић, који баш толико и не личи на Харисона Форда, али личи више од осталих писаца и критичара који су завршили књижевност, коју је, узгред, и Харисон Форд завршио. Настасја Кински је Адријанина најбоља пријатељица и наша венчана кума, Лана, у коју се нисам заљубљивао и која никада није била продавачица (изванредан је костимограф, добитник Стеријине награде за костимографију), али која јесте лепа као Настасја Кински. Бруно Ганц је Перица, мој најбољи пријатељ још из студентских дана и касније и кум, који нажалост више није међу живима, а Дастин Хофман је заиста мој, нажалост такође покојни, брат од ујака, Златко Кнежевић.

Да додам нешто што нисам помињао у причи Мој Холивуд, што се тиче исте теме, али у тој причи није поменуто из разлога што лик о ком је реч не припада свету филма, мада филм, и холивудски, нарочито вестерн, јесте волео. Дакле, уверавам читаоце ових редова да сам

на делу Палмотићеве између Косовске и Мајке Јевросиме годинама, бар сваког другог месеца, виђао једног старијег господина, увек обученог у одело, с краватом, с наочарима, с косом која је била негде на прелазу између црвенкасте и смеђе, али већ проређене и благо проседе, зачешљане уназад, с пегама на слепочницама и ређим на челу и јагодицама, увек са актен-ташном у руци, како иде према тадашњој Скупштини Југославије. Тај господин био је плунути Јосип Броз, звани Тито за оне који то не знају, од Другог светског рата до своје смрти, 1980. године, председник Југославије, заједничке државе јужних Словена. Сусретао сам тог господина у другој половини осамдесетих и на самом почетку деведесетих, дакле знатно после смрти човека на ког је личио, и није била у питању никаква аутосугестија, поготово што никада нисам био члан Титових партија и савеза, нити његов обожаваалац. Просто, био је то Титов двојник и било би ми жао да га никада није запазио неки Титов присталица. Тог човека нисам, разуме се, никад фотографисао, јер то би прелазило границе елементарне културе.

Неку жену која би личила на Никол Кидман у Београду заиста нисам никада срео. Никол Кидман повремено виђам само на телевизији, а што се тиче њене везе са Томом Крузом, време је показало да сам у причи Мој Холивуд био потпуно у праву – та веза није претрајала.

ФОТОГРАФИЈЕ С ЛЕТОВАЊА

Једна обична фотографија у боји, али са Београђанима које највише волим – на њој су Адријана, Исидора и Гаврило. Фотографија је снимљена у Бодруму, испред неког центра за накит, оног лета када је и наша чувена глумица боравила у овом турском граду и истовремено, управо тих дана, као народни посланик седела и гласала у Скупштини. Не, нисмо је тамо видели, мада Бодрум није велики град. Познат је по својој тврђави, коју су, колико се сећам информација из бедекера, подigli крсташи. Има лепу луку, увече, ноћу и ујутро крцату мноштвом лепих, дрвених бродова, који дању развозе туристе до плажа или отпловљавају на краћа крстарења.

На овој фотографији смо сво четворо, снимиио нас је неко непознат. Иначе, имамо стотине фотографија на којима неко од нас недоштаје, а то је најчешће онај који снима. Осим из Турске, из Бодрума и Кушадасија, из Ефеса, имамо их из више грчких места, рецимо са Крфа и Метеора, из Солуна, из разних црногорских места, из Приједора и Субјела. Деца су на свим тим фотографијама насмејана, изгледају срећно. Воле путовања.

Увек ћу се сећати нашег првог летовања у Грчкој, 1996. године, у Неипорију, малом месту сто километара удаљеном од Солуна. Најви-

ше ћу га се сећати по Гашиној реакцији на мноштво играчака и оно шаренило свих могућих ствари за плажу, које су биле изложене поред дугог шеталишта изнад плаже. Имао је три године и после сивог Београда из тих тешких година то шаренило му је очигледно изгледало чудесно. Трчкарао је од једне до друге ствари, мислећи да ће нешто значајно пропустити ако свакој не приђе и не додирне је. Та еуфорија се, наравно, следећих дана смањивала, али ни једног се тренутка није приближавала незаинтересованости.

Можда је већ овештала тврдња да се разгледајући фотографије с путовања враћамо у места која се на тим фотографијама виде, да у машини путујемо кроз простор и враћамо се у неко прошло време, али морамо признати да у тој тврдњи има неке истине. Морамо бар признати да су фотографије с путовања другачије од оних које су снимљене ту, у местима у којима живимо, на тачкама кроз које пролазимо у нашем свакодневном животу.

децембар 2007